

öntelt, vak és közönyös társaságát!
 Különben is, mint idegent, kivet,
 mert nála többet ismersz, láttad is már
 azt, ami nincs, nem esel hasra tőle,
 mikor tavasszal, ezeréves díva,
 rákezd újra a Hajmási Pétert...
 S még ezt dicsérd? Nincs ruha a királyon,
 s leleplezéstől tart, ki megteszi,
 tapsol és ájuldozik a tömeggel!
 Ne több mindent – kevesebb semmit végre.

RAYMAN KATALIN HAGYATÉKÁBÓL

A vastag gyapjúszövet lassan szívta magába a vizet, a holttest elvesztette kezdősebességét, amellyel elrúgták a parttól, a véres arc lefelé fordult, és egyre mélyebbre merült, a karok ernyedten csüggtek alá, a Duna megszokta és megszerette új zsákmányát, elsimította körülötte fodrait, ringató karjába vette a tetemet, és végérvényes vonzalommal magához ölelte.

A motor rövid berregéssel begyulladt, az autó ellódult a parttól, kikerült néhány pocsoló, és keresztülbuckázott kisebb dombokon. Félig elsötétített két szeme csak a közvetlen előtte lévő tárgyakat világította meg, s mint az idő, úgy rohant a homályos múltból a ködös jövő felé. Lámpája, melynek fénye a jelen állhatatlanságával siklott végig az úton, az egymás után következő jelenek végtelen sorozatával folyamatosan fagyasztotta a jövőt, és kiterítette a kerekek alá, amelyek legyűrték és maguk alá gyömöszölték a múltba. Iszákos nagyapák maradtak mögötte, és szorgalmas nagyanyák, szadista unokaöcsök, akik kitépdésték a cserebogarak szárnyait, és apák, akik idő előtt elhullottak a világháborúban, eszelős nagynénik és tüdőbajos anyák, akik halálra görnyedtek a textilgyárak szövőszékei előtt. Nehéz külvárosi fiatalság maradt mögötte, félbemaradt egyetemi tanulmányok, sok rossz cigarettára és koraérett szerelmek.

A holttest lassan stüllyedt, és az autó vadul rohant a homályos múltból a ködös jövő felé; a pártház felé, a gulyásvacsora felé, a részegség, szerelem és alvás felé, új zsákmányok és új áldozatok felé. És száguldott a távolabbi jövő felé, ahol az idők méhében különböző sorsok érlelődtek a gyilkosok számára. A hármas út egyik végén egy bányász ásított, és a fekete bajuszú sofőr mindennapi arcával és érzéketlen lelkiismeretével fel nem ismerve és meg nem büntetve örökre felolvadt a jelentéktelenek szürke tömegében. A másik út végén egy hadifogolytábor szöges drótkerítése meredezett a nyomozóosztag parancsnoka felé, éhezés és szomjúság, kelések, viszketés, cigarettahiány és végül a vérhas állati és megalázó szenvedései.

És a harmadik úton a rohanó autó a ködös jövő felé vitte a gyilkost, aki tányérsapkájában és remek pilótaköpenyében, vadonatúj bilgericsizmával a lábán, enyhén undorodva dőlt hátra az ülésen, vérfoltos öklét az ülés huzatába törölte, kielégült volt, és

enyhe hányingert érzett, és az a barna hajú leány jutott eszébe, akitől két hónappal ezelőtt szifilisz kapott. Nagy lehetőségek és nagy gyönyörök felé vitte az autó, összerugdalt öregek és kiszúrt szemű fiatalok felé, borzalmas éjszakák felé, telve halálfélelemmel és lelkiismeret-furdalással, csatangolással a tettek színhelyén, véget nem érő kihallgatások és hosszadalmas tárgyalások felé, hogy végül teljesen váratlanul és érthetetlenül megtorpanjon egy akasztófa előtt...

A holttest lassan merült alá a vízben, és vele ismeretlen új közegbe merült alá egy asszony élete. Ajtók tűntek el a mélyben, amelyek nem nyíltak meg többé előtte, és lakások, amelyekben nem lakott soha. Folyosók enyésztek el a hullámok között, amelyeken nem ment végig, és ételek, amelyeket nem főzött meg többé. Ruhák és cipők foszlottak szét, amelyeket nem tudott megvenni, könyvek, amelyeket nem ért rá olvasni, filmek és színdarabok, amelyeket nem nézett meg, képek és szőnyegek, amelyek nem díszítették lakását. Köszönések merültek el, amelyek az asszonynak szóltak, de az özvegyet nem illették többé, ismeretségek és barátságok, amelyek a férfi egyéniségéhez és tudásához kapcsolódtak, és az asszony nem tudta őket fenntartani. Névnapi és születésnapi virágok fonnyadtak el egy perc alatt, és karácsonyok és szilveszterek sivárodtak fájdalmas hétköznapokká. Hegyek és völgyek dőltek halomba, amelyek között nem nyaralhatott, tavak és tengerek száradtak homokká, melyeken nem hajózhatott, és a dél-olaszországi mimózasövények mindörökre láthatatlanok maradtak. – És elmerültek az odaadás és megsemmisülés órái, a homály, a csend és mozdulatlan egység egymás karjában, a végtelen percek, amelyekben megáll az idő, és minden mozgás, nyüzsgés, forgás és bomlás, hogy két különálló lény egymásra találjon.

És ahogy a holttest lassan alámerült, megbillent vele egy még meg sem született élet egyensúlya. Asszonyok seregletek köréje, nagynénik, barátnők és jótékony ismerősök, és a kislány csodálkozva nézett mindenkire, aki bajuszt hordott és mély hangon beszélt. Más beszédek hallott a gyermek, és más iskolába járt, más könyveket olvasott, és más ruhákat hordott. Mások lettek a kollégái és mások a barátai, mások az udvarlói és mások a szándékai. Máshoz ment férjhez, és más gyermekeket szült, másképp hordta a haját, és másképp kezdett el öregedni.

És ahogy a holttest lassan alámerült, egy csomó ős merült el vele, akik benne adtak egymásnak találkozót. Elmerült a harcos dédapa, aki szenvedélyes vezércikkeket írt '48-ban, és később álnéven bujkált az elnyomatás alatt, a műgyűjtő nagypapa, aki üvegkupolás palotában lakott a vár alatt, és homályosodó szemével olasz miniatűröket vizsgált nagyítóval. A temperamentumos dédanya, aki elszerezte a lánya gavallérjait, és a másik, a szelíd, aki mély vallásossággal és szótlán béketűrőssel hozta világra a gyermekek hosszú sorozatát. A vidéki körorvos, aki bankigazgató és kaszinóelnök volt, és akinek ötvenedik születésnapját hasábos cikkekben ünnepelték meg a helyi lapok, és a világfi apa, aki lepofozta a kocsist a bakról, és kivont karddal védelmezte sebesültjeit a szerbiai fronton. – Elmerült a fekete bársonyruha emléke, amit gyermekkorában hordott, és a mákos kiflié, amiben mindig több volt a tészta, mint a töltelék. Tanárok emléke, akik jók voltak hozzá, és barátoké, akikkel megmászta a Monte Rosát; kedves nők emléke, akik elandalodtak barna szemén és fekete fürtjein, és pimaszoké, akik visszaéltek jóságával és önzetlenségével. Előadások merültek el, amiket nem tartott meg, és cikkek, amelyek nem jelentek meg a világ egyetlen folyóiratában sem. Kísérletsorozatok szakadtak meg mindörökre, és száz meg száz beteg feleslegesen szenvedett, mert a kísérleteket később másoknak újra kellett kezdeniük. Száz és száz beteg más orvoshoz fordult, más kezelésben részesült, más gyógyszereket nyelt, más időt töltött ágyban, és más

összeget költött betegségére; hozzátartozóik más kórházba jártak, máskor szaladgáltak pénz után, más újságcikkeket írtak, jobban vagy rosszabbul készítették a ruhákat, cipőket, kalapokat, másokat szorgáltak ki, és másokat csaptak be...

A holttest lassan merült alá a vízben, és az asszony a pártházban ült, mereven és fáradtan, most már második napja, mindig ugyanazon a széken, ugyanabban a helyzetben. A pártház nyüzsgése elült estefelé, elmaradtak a feljelentők, ruha-, bútor- és lakásigénylők. A testvérek a konyhában vacsoráztak, csak a kerületvezető tett-vett még íróasztalán, a napközben felgyűlt óriási aktacsomót rendezgette.

„Ha kiszabadulok – gondolta az asszony tízezredszer, görcsös erőfeszítéssel fogalmazva a mondatokat, hogy valami tervszerűséget és tartást vigyen ebbe a borzasztó fásultságba –, először elégetem a kölcsönadott könyvek jegyzékét és a noteszomat, a barátaink nevével és címével, aztán felhívom Júliát...” Mire idáig ért, halálosan elfáradt, gondolatai szétfutottak és visszahullottak időtlen és tompa kábulatába.

A kicsi leány a szopás mozdulatát gyakorolta ajkával, azután összeszorította öklét, nekifeszítette fejét a méh falának, és apró lábával, felváltva és szélesebben, hatot dobantott. Majd miután így az esedékes testmozgást elvégezte, visszagömbölyödött a magzat előírásos pózába, és újból mély álomban lebegett a sűrű és kellemesen meleg sötétségben.

Az asszony féloldalt hajtotta fejét, elmosolyodott, és óvatosan végigsimította azt a felületet, ahol a mozgást érezte.

A rádióban felhangzott a sorsmotívum. – London – mondta a kerületvezető, és gúnyos udvariassággal meghajolt az asszony felé. – Maguk ezt nagyon szerették hallgatni.

Ugyanebben a percben a holttest teljesen elmerült, a sima víztükör összezárult felette. A Dob utca 21. számú gettóház egyik lakásában utolsót lélegzett egy kalaposnő kéthetes csecsemője. A VIII. kerületi pártházban kartotékot állítottak ki egy alkalmi munkásnak, aki a kislánya részére karácsonyra cipőt kért a párttól. Debrecenben egy orosz katona elvette egy járókelő karóráját, Szegeden egy másik piros almával kínálta barátnőjét. Lipcsében egy rommá bombázott ház pincéjében egy hároméves kisfiú diftériában fuldoklott, Kölnben egy floridai néger leütötte a kiválasztott nő vőlegényét, és Antwerpenben McClain amerikai orvos ezredes penicillint adott át egy szepszisben haldokló fiatal mérnök kezelőorvosának. Moszkvában egy leány levelet írt a vőlegényének, aki ugyanakkor támolyogva lépett ki egy varsói kocsmá ajtaján, és egy New York-i ház 17. emeletén egy anya írt a fiának, aki három héttel előbb aknára lépett a Cotentin-félszigeten, és társai csak köpenyének egyik gombját találták meg több méter távolságban, két centiméterre befűrődva a sziklakemény talajba. Sydneyben két leánytestvér narancs színű fürdőruhában kacagva nyargalászott a tengerparton, és egy jokohamai kórházban egy fűszerkereskedő hatodik fiúgyermeké hangos óbégatással jelezte világra jöttét. A földgömb percnként huszonzét kilométer sebességgel forgott tengelye körül, Közép-Európát sűrű köd- és esőfelhők borították, a Csendes-óceánon egy szállítóhajó vakító napsütésben szelte a vizet, és Cape Town felett, megsemmisítő tér- és időbeli távolságban, hidegen és közömbösen Dél Keresztje ragyogott.